

Czynniki reelekcji inkumbentów na stanowiskach gminnej egzekutywy w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w 2014 roku¹

SŁAWOMIR BARTNICKI

DR

Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Socjologii i Kognitywistyki
e-mail: slawomir(at)uwb.edu.pl

Słowa kluczowe czynniki reelekcji burmistrzów, wybory 2014, egzekutywa gminna

Abstrakt W artykule przedstawiono ewaluację wybranych cech stanowiących charakterystykę gmin i kandydatów pod kątem możliwości moderacji szans reelekcji inkumbentów na stanowiskach kierowników gminnej egzekutywy w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w wyborach w 2014 r. Wnioski sugerują, że szanse reelekcji w tych wyborach w tej grupie stanowisk efektywnie moderowały m.in. takie zmienne jak: staż na stanowisku, posiadanie większości w radzie gminy, typ afiliacji komitetu wyborczego inkumbenta oraz wartości w roku wyborczym takich zmiennych charakteryzujących gminy jak: wydatki majątkowe inwestycyjne per capita, procent wydatków gmin na kulturę, procent wydatków gmin na pomoc społeczną czy liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych – poza OSP – na 10 tys. ludności.

Determinants of Re-election of Incumbents to Communal Executive Offices in Urban and Urban-Rural Communes in 2014.

Keywords determinants of re-election of mayors, 2014 election, communal executive

Abstract The article presents the evaluation of selected characteristics of communes and candidates in terms of possible moderation of chances of re-election of incumbents as the managers of communal executive in urban and urban-rural communes in the 2014 election. The conclusions suggest that the chance of re-election in that election in the above-mentioned group of offices was effectively moderated i.a., by variables such as: the duration of holding of the office before, having the majority in the communal council, the type of affiliation of the incumbent's election committee, and the values of the following variables in the year of the election: the commune's asset-related investment expenditure per capita, % of commune's expenditure on culture, p.c. of commune's expenditure on social welfare, as well as the number of foundations, associations and social organizations except Voluntary Fire Brigades per 10 thousand residents.

¹ Artykuł jest efektem grantu finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN) (2014/13/D/HS5/02010) pt.: „Uwarunkowania reelekcji egzekutywy gminnej po 2002 roku w Polsce”.

Wprowadzenie

Ostatnie wybory kierowników gminnej egzekutywy – jak zresztą wszystkie dotychczasowe wybory bezpośrednie na te stanowiska – po raz kolejny ujawniły, że inkumbentom w gminach miejskich i miejsko-wiejskich trudniej z jakiegoś powodu bądź powodów, utrzymać się na stanowisku niż rządzącym w pozostałych gminach. Celem niniejszego artykułu jest próba częściowego rozwikłania tej zagadki. Autor koncentruje się na cechach gmin miejskich i miejsko-wiejskich oraz cechach inkumbentów kandydujących w tych gminach bez poszukiwania przyczyn takiego stanu rzeczy w analogii do reszty gmin. W tym celu wykorzystano jedną z baz danych utworzonych dla projektu „Uwarunkowania reelekcji egzekutywy gminnej po 2002 roku w Polsce”. Stosowaną metodą weryfikacji jest regresja logistyczna.

Dominacja inkumbentów i jej przyczyny

Wybory na różne szczeble władzy na całym świecie wskazują, że inkumbenci, czyli osoby zajmujące dane stanowisko w kadencji poprzedniej, jeżeli ubiegają się o reelekcję w kadencji kolejnej, to ją zwykle uzyskują. Zjawisko to określa się jako efekt inkumbenta (*incumbency advantage*). Literatura światowa na ten temat jest dość ekstensywna (np.: Oliver, Ha, Callen 2012; Trounstone 2011).

Przewaga wyborcza inkumbentów ma być pochodną kilku czynników. Sprawowanie władzy wiąże się z częstą ekspozycją rządzących w mediach, do których mają oni ułatwiony dostęp, a z tego przywileju nie mogą w takim zakresie korzystać ewentualni pretendenci. Zasiadanie na obieralnym stanowisku łączy się także z częstymi spotkaniami z wyborcami czy z uczestnictwem w różnego typu uroczystościach, co znowu nie dotyczy albo w znikomym jedynie stopniu dotyczyć może pretendentów. Takie okoliczności budują rozpoznawalność osoby rządzącej.

Po drugie, rządzący z racji pełnienia swoich funkcji dysponują wiedzą i możliwościami decyzyjnymi, które określać można jako strategiczne. Idzie tu przede wszystkim o możliwości dystrybucyjne i redystrybucyjne w zakresie manipulowania budżetem. W praktyce ma się to przekładać na redukcję obciążeń fiskalnych i zwiększanie wydatków budżetowych powodujących zadłużenie, szczególnie w okresie przedwyborczym (Drazen, 2008). Wyborcy na takie zabiegi mają wykazywać znaczną podatność, jednak może być ona moderowana poziomem dobrostanu ekonomicznego społeczeństwa (Peltzman, 1992). Zamożne społeczeństwa tzw. starych demokracji za manipulacje budżetowe mogą karać niewybraniem na kolejną kadencję.

Rządzący mogą zwiększać szanse reelekcji również poprzez tworzenie różnych sieci zależności klientarnych. Możliwości są tu znaczące, może to być klientelizm masowy, gdzie w naszym przypadku wójt czy burmistrz staje się patronem zatrudnionych w podmiotach gminnych czy patronem lokalnych przedsiębiorców. Można też sobie wyobrazić relację, w której kierownik gminnej egzekutywy będzie odgrywał rolę klienta, np. wobec silnych przedsiębiorców z terenu gminy czy spoza jej obszaru.

Przyczyn dominacji inkumbentów należy się też doszukiwać w samych wyborcach. Obecność inkumbenta w wyborach ma powodować, że decyzja wyborcza podejmowana jest szybciej,

jest ona bardziej stabilna niż w sytuacji, kiedy nie kandyduje uprzednio rządzący. Wyborcy przy tym mają przejawiać mniejsze zainteresowanie wydarzeniami kampanii wyborczej (Moore, McGregor, Stephenson, 2017). Dodać tu trzeba, że decydowanie wyborcze opiera się na przeszłości, a nie na przyszłości; łatwiej jest wesprzeć inkumbenta, niż oceniać pod kątem przyszłych dokonań innych pretendentów, co określa się mianem głosowania retrospektywnego (Fiorina, 1981). Obecność inkumbenta „pomaga” zatem wyborcom w decydowaniu na kogo zagłosować, bo stanowi odciążenie poznawcze. Tutaj jednak należy mieć na uwadze, że próżność wyborców wykazuje różne nasilenie w zależności od wielkości ludnościowej gminy. Najbardziej próżny jest wyborca wielkomiejski, bowiem strukturalnie jego percepcja nakierowana jest na bodźce niskokosztowe, takie jak status inkumbenta czy afiliacja partyjna. Dlatego wybory samorządowe dla wyborcy z wielkiego miasta są bardzo kosztowne poznawczo, bo wachlarz kandydatów, stanowisk do obsadzenia i programów jest tam większy, a wyborca ten liczy na skondensowaną w tym zakresie informację przekazywaną przez środki masowego przekazu, bo w taki zapośredniczony sposób zdobywa wiedzę o lokalnych sprawach. Inaczej funkcjonuje wyborca z małej gminy, który ma bardziej interesować się i angażować w sprawy społeczności (Oliver, Ha, 2007), a dzieje się tak dlatego, bo to zainteresowanie „wymusza” mniejsza wielkość ludnościowa gminy. W mniej ludnych gminach wyborcy mają większe szanse na kontakty bezpośrednie z lokalnymi politykami, a lokalne problemy dotyczą ich bezpośrednio, w odróżnieniu od mieszkańców ludniejszych gmin, gdzie kontakt z lokalnymi politykami nie ma charakteru bezpośredniego, a ryzyko osobistego uwikłania w lokalne sprawy i problemy jest niewielkie. Przez to w małych gminach wyborcy mają większe szanse na bezpośrednie spotkanie pretendentów, bo ci z kolei mogą prowadzić osobiście, a nie przez wolontariuszy, względnie skuteczną w takich gminach kampanię wyborczą typu *door-to-door* (Chmielewski, Malinowski, 2004). Wszystko to wyjaśnia niższą rotację na stanowiskach kierowników gminnej egzekutywy w dużych ośrodkach niż w mniej ludnych gminach, mimo obiegowej opinii sugerującej, że jest na odwrót. Podobna tendencja obserwowana jest na przykład w wyborach lokalnych w Kanadzie (Kushner, Siegel, Stanwick, 1997).

Jak do tej pory w każdych wyborach bezpośrednich gminnych władarzy w Polsce najczęściej wymienia się ich w gminach miejskich i miejsko-wiejskich, a najrzadziej w gminach wiejskich i w miastach na prawach powiatu, w tym w gminach najludniejszych. Najwyższa rotacja w gminach miejskich i najniższa w gminach wiejskich może być z kolei wyjaśniona przez fakt, że w tych pierwszych zwykle mamy więcej kandydujących niż w gminach wiejskich i przypadki kandydowania wyłącznie inkumbenta w gminach miejskich są rzadkie. Drugą przyczyną różnic w tym zakresie może być silniejszy wpływ negatywnej sytuacji ekonomicznej w gminach miejskich niż w gminach wiejskich. Gminy wiejskie mogą rekompensować deficyty ekonomiczne bezrobociem ukrytym i/lub transferami z dopłat bezpośrednich do rolnictwa. Gminy miejskie w procesie transformacji ustrojowej stopniowo pozbawione zostały znaczących pracodawców spoza sektora budżetowego, przez to deficyty ekonomiczne powinny wywoływać tam większe spustoszenie niż w gminach wiejskich, które w ogóle takich strat nie odczuwały, bo nie miały w zasadzie czego tracić.

Wobec powyżej scharakteryzowanych przyczyn dominacji inkumbentów można domniemywać, że sytuacja ta w większym zakresie jest pochodną decyzji ogółu wyborców, a w mniejszym dyktowana jest przez manipulacje budżetowe, klientelizm czy wpływy lokalnych grup interesów. Negatywne zjawiska w samorządzie gminnym w różnym zakresie występują, ale raczej nie są dominantą przewagi inkumbentów.

Dominacja inkumbentów rodzi pytania o kondycję demokratycznych mechanizmów rekrutacji elit, w tym przypadku lokalnych, oraz o zakres i amplitudę poparcia wielokadencyjnych inkumbentów w kolejnych wyborach. Analiza dotychczasowych wyników wyborów bezpośrednich na te stanowiska nie wskazuje jednak, aby inkumbenci z kadencji na kadencję umacniali swoje poparcie, a dominacja inkumbentów w wyborach na stanowiska kierowników gminnej egzekutywy (niezależnie od liczby przebytych kadencji) nie wyróżnia Polski na tle innych państw.

Wreszcie czynnikami, które mogą moderować szanse reelekcji inkumbentów, są cechy indywidualne kandydatów oraz okręgów wyborczych (w tym przypadku gmin). Wśród tych pierwszych wymienić można wszystkie mierzalne cechy kandydatów, m.in. płeć, wiek, wykształcenie, doświadczenie zawodowe, afiliację komitetu wyborczego, przynależność do grup mniejszościowych i wiele innych. Jeśli chodzi o okręgi wyborcze, wymieniać można zmienne dotyczące wielu różnych aspektów – jak np. struktura dochodowa czy struktura wydatkowa – co ma związek z kondycją ekonomiczną i wpisuje się w zakres wyżej wspomnianych manipulacji budżetowych, które w zamierzeniu mają zwiększać prawdopodobieństwo reelekcji. Cechą gmin moderującą szanse reelekcji jest też scharakteryzowana powyżej liczba ludności, rzutująca na natężenie wielu innych zmiennych. W polskich zmagających się często z deficytami gminach pozytywny wpływ na szansę reelekcji ma wysokość wydatków inwestycyjnych (majątkowych). Inne cechy charakteryzujące gminy, które można w tym przypadku rozpatrywać, to choćby zmienne dotyczące infrastruktury, migracji, nasycenia podmiotów gospodarki narodowej według ich wielkości i struktury własnościowej i wiele innych. Adekwatny poziom operacjonalizacji tych zmiennych i ich niekiedy wysokokosztowego przetworzenia powinien oferować wielozakresowy katalog cech moderujących w różnym stopniu szanse reelekcji inkumbentów. To jednak nie zmienia faktu, że największe szanse na sukces daje status inkumbenta, co już jest pochodną decyzji wyborców.

Dane

Używana do analiz baza danych, to jedna z baz utworzonych na potrzeby projektu „Uwarunkowania reelekcji egzekutywy gminnej po 2002 roku w Polsce”, wspieranego przez NCN. Pod uwagę wzięto gminy obecne na mapie administracyjnej od 2002 do 2014 r. (dłatego z bazy wyeliminowano obydwie gminy Zielona Góra oraz gminę Jaślicka). Obserwacje opisano wielozakresowym zestawem cech kandydatów na stanowiska kierowników gminnej egzekutywy oraz licznymi cechami gmin uwzględniającymi zmienne w wielu możliwych zakresach w postaci bezwzględnej i wysokoprzetworzonej. Wybór cech dyktowany jest ich teoretyczną i empiryczną efektywnością pod kątem moderowania szans wyborczych kierowników gminnej egzekutywy we wszystkich dotychczasowych wyborach bezpośrednich na te stanowiska. Źródłem zmiennych są głównie

zasoby publiczne, jak statystyki Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) czy Państwowej Komisji Wyborczej (PKW), oraz wyniki projektów celowych, jak MojaPolis. Tak dookreślona macierz danych umożliwia wielowątkowe ewaluacje założeń teoretycznych i empirycznych oraz testowanie szeregu zmiennych w ich wpływie na sukces wyborczy kandydatów na stanowiska wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Konstrukcja macierzy danych umożliwia wielorakie wykluczenia w doborze przypadków do analizy. W przedkładanej analizie wyklucza się przypadki charakteryzujące się następującymi symptomami: 1) brak inkumbenta (w wyborach w 2014 r.), czyli wybory rozgrywane w trybie *open race*, co powoduje przeformułowanie wpływu wielu czynników; 2) remisy i rozstrzygnięcie wyborów przez losowanie; 3) reasumpcja głosowania i wybory w trzeciej turze na skutek wycofania się jednego z kandydatów przed drugą turą; 4) wybory dokonywane przez radę gminy z powodu braku kandydatów albo nieuzyskania wystarczającej liczby głosów przez żadnego z nich.

Stosowanie takiego algorytmu eliminacji, podobnie jak i innych eliminacji bazujących na innych jeszcze kryteriach, i tak nie oferuje rzetelnego podejścia do analizy. Główne problemy sprawia tu kategoria wyborów w trybie *open race*. Nie do końca wiadomo, na ile nieubieganie się o reelekcję jest wynikiem osobistej decyzji związanej z życiem prywatnym, stanem zdrowia czy zmianą planów zawodowych, a na ile ma związek z przewidywaniem porażki wyborczej. Analizy z użyciem modeli probit w przypadku Portugalii dla okresu sprzed 2005 r., czyli kiedy jeszcze nie obowiązywało tam ograniczenie liczby kadencji na analogicznych stanowiskach, sugerują niebagatelne znaczenie tego drugiego komponentu decyzyjnego (Castro, Martins, 2011). Wątpliwości budzi także kategoria zdarzeń w pkt 3, a kategoria podnoszona w pkt 4 może być wynikiem np. ostrego kryzysu politycznego w gminie. W analizowanych wyborach wśród eliminowanych przypadków najczęściej dotyczy zdarzeń z pkt 1, czyli starć w trybie *open race*, których dynamika w zakresie dwóch ostatnich wyborów bezpośrednich kierowników gminnej egzekutywy jest ustabilizowana.

Założenia

Katalog zmiennych niezależnych przedstawiono w tabeli 1 wraz z charakterystyką operacjonalizacyjną, przewidywanym kierunkiem wpływu i źródłem pozyskania zmiennej. Wybór zmiennych niezależnych ma podstawy teoretyczne i empiryczne. Szczegółowo założono, że:

- (*kon*): Liczba kontrkandydatów w wyborach w 2014 r. niweluje szanse reelekcji w tych wyborach.
- (*staż*): Osoby wybrane w 2010 r. i nierządzące w kadencji 2006–2010, czyli ubiegające się w 2014 r. o pierwszą reelekcję (drugą kadencję), będą miały większą szansę na jej uzyskanie niż rządzący dłużej, co wynika ze „zmęczenia” włodarzem (Veiga, Veiga 2006, s. 5) i wpisuje się w oddziaływanie tendencji o nazwie *sophomore surge*, określającej, że ubiegający się po raz pierwszy o reelekcję mają najwyższe szanse na wygraną, co potwierdzają analizy w tym zakresie w przypadku tych wyborów.

- (*w*): Posiadanie większości w radzie gminy według wyniku wyborów w 2010 r. będzie zwiększało szanse reelekcji w 2014 r. wskutek większej możliwości przeformowania własnych decyzji w radzie gminy przez kierownika gminnej egzekutywy. Posiadanie większości formalnej z chwili rozstrzygnięcia wyborczego nie daje tu oczywiście informacji o możliwym stopniu zwasalizowania rady przez burmistrza czy o opuszczaniu komitetu wóldarza przez radnych w trakcie trwania kadencji.
- (*typinc*): Afiliacja komitetu wyborczego inkumbenta w 2014 r. w podziale dualnym na komitety partyjne (partii politycznej lub koalicji) oraz komitety bezpartyjne (organizacji lub wyborców). Zmienna ta daje jedynie informacje o formalnej afiliacji i nie sugeruje członkostwa inkumbenta w określonej partii politycznej czy też jego sympatii albo antypatii dla określonych opcji politycznych, o czym wiedzą wyborcy. Sugeruję, że zmienna ta jest w polskich warunkach z niejasnych przyczyn przewartościowywana, ponieważ inkumbenci działają dynamicznie na polu wyboru „łatki” swojego komitetu wyborczego i można wskazać wielu, którzy przez wyborców utożsamiani są z określoną opcją polityczną, co nie znajduje przełożenia ani na formalną afiliację komitetu wyborczego, ani na członkostwo czy popieranie przez daną partię.
- (*wmipc*): Wydatki majątkowe inwestycyjne szacowane w wymiarze per capita w roku wyborczym (2014) powinny zwiększać szansę reelekcji inkumbentów (Veiga, Veiga, 2007; Veiga, Veiga, 2006, s. 12).
- (*pom*): Wydatki na pomoc społeczną jako procent ogółu wydatków gminy w 2014 r. wskazują na dobrostan ekonomiczny albo jego deficyt. Wzrost tej kategorii wydatków powinien skutkować obniżeniem szans ponownego wyboru. Powinna to być bardziej wydajna zmienna niż np. poziom bezrobocia rejestrowanego.
- (*kult*): Wydatki gmin na kulturę, jako procent ogółu wydatków gminy w 2014 r., powinny wspierać szansę reelekcji. Literatura sugeruje, że może to być wydajna zmienna w przypadku ludniejszych jednostek, bo w większych ludnościowo gminach zmienia się struktura potrzeb mieszkańców. Potrzeby niższego rzędu i potrzeby podstawowe wykazują znaczący stopień zaspokojenia i większe znaczenie uzyskują potrzeby ludyczne, również w segmencie kultury wyższej. Współgra z tym wyższy poziom wykształcenia mieszkańców dużych ośrodków.
- (*k*): Udział ludności z dostępem do sieci kanalizacyjnej w 2014 r., wyższa wartość tej zmiennej powinna pozytywnie oddziaływać na szanse reelekcji. Pod uwagę nie brano pozostałego poziomu uzbrojenia w infrastrukturę podstawową, jak dostęp ludności do sieci wodociągowej czy gazowniczej. Ta pierwsza wykazuje relatywnie wysoki poziom zaspokojenia nawet w gminach wiejskich, a zaspokojenie tej drugiej jest nadal deficytowe i uzależnione od wielkości miejscowości. Poza tym dodanie do modelu dwu wspomnianych zmiennych będzie tworzyć nieadekwatności w modelu powodowane wspólnymi korelacjami.
- (*fso*): Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, poza OSP, w 2014 r. powinna niwelować szansę reelekcji. W tym przypadku należy przyjmować dwa źródła

nieadekwatności tej zmiennej. Pierwsze odnosi się do możliwości wasalizowania takich podmiotów przez władze lokalne, jako redystrybutora środków. Drugie podkreśla, że organizacje tego typu mogą być powoływane w celu przejścia władzy w gminie i nie służą idei społeczeństwa obywatelskiego, ale pozostają narzędziem w rękach lokalnych aktorów politycznych o rozbudowanych aspiracjach. W takich działaniach wykorzystywany jest Internet jako narzędzie wspierające, a podmioty te będą wygaszać działalność po osiągnięciu celu strategicznego. Ciężar wpływu tego typu zafałszowań, szczególnie tych ostatnich, nie musi tu być znaczący.

Tabela 1. Katalog sugerowanych zmiennych objaśniających

Skrót	Charakterystyka	Operacjonalizacja	Przewidywany kierunek	Źródło
<i>kon</i>	# konkurentów	n-1 kandydujących w 2014 r. na stanowisko kierownika gminnej egzekutywy	–	PKW
<i>staż</i>	staż inkumbenta	wybór w 2010 r. po raz n = 1 wybór w 2010 r. po raz pierwszy = 0	–	PKW
<i>w</i>	większość w radzie gminy wg wyborów w 2010 r.	posiadanie większości w radzie gminy wg wyborów w 2010 r. = 1; nie = 0	+	JB
<i>typinc</i>	typ komitetu wyborczego inkumbenta w 2014 r.	komitet partii lub koalicji = 0; komitet wyborców lub organizacji = 1	–	PKW
<i>wmipc</i>	wydatki majątkowe inwestycyjne per capita w 2014 r.	zmienna ciągła logarytmizowana	+	GUS
<i>pom</i>	wydatki na pomoc społeczną jako % ogółu wydatków gminy w 2014 r.	zmienna ciągła	–	MP
<i>kult</i>	wydatki na kulturę jako % ogółu wydatków gminy w 2014 r.	zmienna ciągła logarytmizowana	+	MP
<i>k</i>	% ludności gminy z dostępem do sieci kanalizacyjnej w 2014 r.	zmienna ciągła	+	GUS
<i>fso</i>	fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. ludności w 2014 r.	zmienna ciągła	–	MP
<i>osp</i>	Ochotnicze Straże Pożarne na 10 tys. ludności w 2014 r.	zmienna ciągła logarytmizowana	+	MP
<i>lud</i>	ludność gminy na dzień 31.12.2014	zmienna ciągła logarytmizowana	+	GUS
<i>m</i>	gminy miejskie na dzień 1.01.2015	tak = 1; nie = 0	–	GUS

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS, MP (MojaPolis) i JB (danych udostępnionych przez Jerzego Bartkowskiego).

- (*osp*): Liczba jednostek OSP w 2014 r. powinna zwiększać szanse reelekcji burmistrzów w gminach miejsko-wiejskich, ewentualnie wykazywać wpływ w obydwu typach gmin, ze względu na proporcję gmin miejsko-wiejskich. Jednak jest to zmienna specyficzna, bowiem jednostki OSP występują w większości gmin w kraju i mają najdłuższą historię nieprzerwanej działalności ze wszystkich organizacji (Bartkowski, 2003). Jednostki te uczyły i uczą obywatelskości, integrują lokalne społeczności i prowadzą wiele działań na ich rzecz. Są rzadkim przykładem podmiotu realnie zajmującego miejsce między obywatelem a państwem, przez co niwelują deficyt kapitału społecznego. Wielowątkowe relacje

polityków PSL szczebla centralnego z tymi podmiotami sugerują możliwości wzbudzenia parantelizmu (Peters, 1995). Sugeruje to poszukiwanie powiązań we wsparciu OSP jedynie dla inkumbentów związanych w różny sposób z PSL. Tutaj jednak porzeczano na testowaniu wpływu OSP na szanse reelekcji wszystkich inkumbentów.

- (*lud*): Liczba ludności gminy na dzień 31.12.2014 r., zmienna podstawowa w tego typu analizach, rzutująca na natężenie wielu innych zmiennych i wykazująca poziom korelacji z liczbą kandydatów/konkurentów (*kon*) w zakresie $r = 0,3$ do $0,4$; większa liczba ludności, to więcej kandydujących i jak wspomniano, częstsze pojawianie się kandydatów z komitetów partyjnych oraz większe bezpieczeństwo inkumbentów w ludniejszych gminach.
- Gminy o statusie administracyjnym gmin miejskich według stanu formalnego na 1.01.2015 r. Zmienna stosowana do określenia szans reelekcji inkumbenta w odniesieniu do gmin miejsko-wiejskich. Spodziewany jest ujemny kierunek zależności.

Statystyki opisowe używanych w analizie zmiennych, z uwzględnieniem obydwu typów gmin łącznie i rozdzielnie, znajdują się w załączniku 1.

Metodologia

Aby wykazać, jeżeli istnieje, kierunek i siłę wpływu sugerowanych cech na szansę sukcesu wyborczego kierownika gminnej egzekutywy ubiegającego się o reelekcję zastosowano regresję logistyczną. Zmienną zależną jest w tym przypadku ponowny wybór – uzyskanie reelekcji przez burmistrza w wyborach w 2014 r. (kodowane jako 1) bądź porażka w tych wyborach (kodowana jako 0). Modele budowane są na próbie niezbilansowanej, dlatego będą wykazywać przeciążenia w kierunku zwiększonej efektywności w przewidywaniu sukcesów, a nie porażek wyborczych. Dzieje się tak dlatego, że ewaluowana tu podpopulacja gmin charakteryzuje się przewagą sukcesów wyborczych nad porażkami. Ewaluacja jakości modeli prowadzona jest przy pomocy tabeli trafności oraz standardowych miar, takich jak: poziom istotności w teście Hosmera-Lemeshowa, R-kwadrat Nagelkerkego czy AIC (kryterium informacyjne Akaikego), oraz -2 logarytm wiarygodności, co pozwoli na porównania jakości modeli składających się z różnej liczby różnych predyktorów. Podejście analityczne zakłada tu prezentację modelu w sugerowanym kształcie, na podstawie wcześniejszego jego dookreślenia z użyciem selekcji postępującej i eliminacji wstecznej. W celu diagnostyki współliniowości zmiennych stosowano współczynnik inflacji VIF. Ostatecznie proponowany będzie jeden model dla gmin miejskich i miejsko-wiejskich łącznie. Wpływ zmiennej *osp* zostanie dookreślony także na zbiorze gmin miejsko-wiejskich i w razie przydatności tej zmiennej model dla gmin miejsko-wiejskich będzie prezentowany. W dalszej kolejności możliwe jest wielowątkowe poszukiwanie różnic we wpływie poszczególnych predyktorów na różne zbiory gmin dobierane według statusu administracyjnego, segmentacji kryterialnej lub innych jeszcze cech. Przysłużyć się to może do wskazania zmiennego wpływu poszczególnych zmiennych na różne klastry gmin. Nie leży to jednak w zakresie problemowym

niniejszego artykułu, który skupia się wyłącznie na ewaluacji szans reelekcji inkumbentów w gminach miejskich i miejsko-wiejskich.

Wyniki

Poziom wymiany inkumbentów zależy od dwóch czynników – od proporcji porażek inkumbentów w starciach, kiedy oni kandydują, oraz od proporcji wyborów rozgrywanych w trybie *open race*. Jak wspomniano, rezygnacje inkumbentów z ubiegania się o reelekcję mogą być pochodną np. przewidywania porażki, a w tym przewidywaniu porażki wyborczej zasadniczą rolę, jak wiemy z badań portugalskich, odgrywa sytuacja ekonomiczna gminy. Niekorzystne warunki ekonomiczne mają skłaniać do odejścia (Castro, Martins, 2011). W tabeli 2 przedstawiono proporcje wyborów rozgrywanych bez obecności inkumbenta w gminach z podziałem na ich typy administracyjne w dwóch ostatnich wyborach. Wybory z 2006 r. nie muszą tu być miarodajne, bo wówczas z ubiegania się o reelekcję zrezygnowała fala tych, którzy pochodzili jeszcze z wyborów pośrednich. Z tabeli 2 odczytujemy, że gminy miejskie w analizowanych wyborach wykazują najwyższą podatność na nieubieganie się przez inkumbenta o reelekcję. W gminach miejsko-wiejskich sytuacja pod tym kątem stabilizuje się w ostatnich wyborach. Stwierdzamy, że skala wyborów w trybie *open race* oscyluje w rozpatrywanym czasie w granicach 10%.

Tabela 2. Odsetki gmin w wyborach w 2010 i w 2014 r., w których inkumbent nie kandydował, według statusu administracyjnego z 1.01.2015 roku

Status administracyjny	2014	2010
miejsko-wiejskie	9,3	10,8
miejskie	12,2	10,9
wiejskie	9,9	9,6
miasta na prawach powiatu	10,7	7,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW i GUS.

Jako że gminy miejskie i miejsko-wiejskie mają duży rozstęp w liczbie ludności – inaczej niż gminy wiejskie – w tabeli 3 przedstawiono dyskretyzację według liczby ludności tych gmin według stanu ludnościowego na 2014 r. z uwzględnieniem natężenia wybranych zmiennych niezależnych. Granice przedziałów kotwiczone na wartości do kwartyła 1, od kwartyła 1 do 3 (rozstęp ćwiartkowy) oraz od kwartyła trzeciego wzwyż. Dzięki temu wprawny obserwator dostrzeże wpływ liczby ludności w gminach miejskich na szanse sukcesu inkumbentów w wyborach w 2010 r., gdzie im ludniejsza gmina, tym więcej odnotowywano sukcesów inkumbentów – zgodnie z wcześniejszą charakterystyką tych zależności strukturalnych. W najmniej ludnych gminach miejskich (≤ 12686) w wyborach w 2010 r. było 36,5% porażek, a w najludniejszych gminach miejskich (> 35972 ludności), porażek było już tylko 21,2%. Coś się jednak stało w 2014 r., bo tendencja się odwróciła i większa liczba ludności gminy nie oferowała już większego bezpieczeństwa inkumbentowi. W gminach miejsko-wiejskich w 2010 r. wzrost liczby ludności obniżał proporcje sukcesów, a w 2014 r. obserwujemy podobny odsetek porażek w najmniej

i najbardziej ludnych gminach tego typu. W tabeli 3 widzimy też, że inkumbenci w ostatnich wyborach byli bardziej skłonni korzystać z „łatki” kandydata partii politycznej w większych ludnościowo gminach, co – jak już wskazano – wynika z wyższej aprobaty wyborców dla sygnałów niskokosztowych w identyfikacji asortymentu politycznego. Dostrzegamy też, że wzrost liczby ludności powoduje ubytek inkumbentów w 2014 r. z większością w radzie gminy według wyniku wyborów w 2010 r.

Tabela 3. Natężenie wybranych zmiennych niezależnych w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w starciach w obecności inkumbenta

m/mw	% porażek w 2014 r.		% porażek w 2010 r.		% większości w radzie gminy		% inkumbentów startujących z komitetów partyjnych (partia polityczna lub koalicja) w 2014 r.	
	m	mw	m	mw	m	mw	m	mw
lud								
<=12686/<=7764	36,5	34,1	36,5	29	47,1	55,1	9,6	10,9
>12686 i <=35972/>7764 i <=18531	42	30,9	32,4	33,1	24	48,7	18,1	12,9
>35972/>18531	46,2	36,2	21,2	39,1	19,2	23	25	13,8
Ogółem	35,1		32,8		39,8		14	

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS i JB. Oznaczenia: (m) – gminy miejskie; (mw) – gminy miejsko-wiejskie.

Proponowane modele regresji logistycznej przedstawiono w tabeli 4 i tabeli 5. Zmienne w modelach, o ile to możliwe, wprowadzano w postaci wartości bezwzględnych, co ułatwia interpretację. Modele w tabeli 4 uwzględniają dwa warianty wyboru istotnie oddziałujących predyktorów, gdzie w modelu 2, który jest najbardziej efektywny, przy uwzględnieniu zmiennej *lud* w każdym przypadku zachowano istotny poziom wpływu i akceptowalny poziom korelacji wzajemnych wśród predyktorów. W modelu 2 zrezygnowano z wprowadzania zmiennej *pom*, wskutek jej zależności od zmiennej *wmipc*, co powodowało wzrost nieadekwatności w wynikach pozostałych predyktorów. Z analogicznych przyczyn w modelu 3 wyeliminowano też zmienną *kult* – po wprowadzeniu do modelu zmiennej *m*. Wprowadzenie zmiennej różnicującej typy administracyjne gmin *m* w modelu 3 w tabeli 5 pogarsza jakość predykcji i sugeruje brak istotnego różnicowania szans reelekcji w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w sugerowanym składzie elementów modelu i użytego do analizy zbioru gmin. Zmienna *osp* nie oferuje przydatności prognostycznej ani w wariancie wszystkich analizowanych tu gmin, ani w wariancie gmin miejsko-wiejskich. Ogółem, kierunek oddziaływania predyktorów jest taki, jak przewidywano. Analizując wyniki modelu 2, widzimy, że:

- każdy kontrkandydat w wyborach w 2014 r. obniżał w analizowanych gminach szanse reelekcji inkumbenta o 36%,
- o połowę wyższe szanse reelekcji mieli ubiegający się w 2014 r. o drugą kadencję niż pozostali inkumbenci,
- posiadający większość w radzie gminy po wyborach z 2010 r. zwiększali szanse reelekcji o 98% względem pozostałych inkumbentów,

- startujący z komitetów partii lub koalicji zwiększali swoje szanse reelekcji o 66% względem kandydujących z komitetów wyborców lub organizacji,
- wzrosły wydatki na kulturę w masie ogółu wydatków gminy w 2014 r.,
- wyższy o 1% udział ludności gminy z dostępem do sieci kanalizacyjnej w wyborach w 2014 r. zwiększał szanse reelekcji o 1%,
- wyższy o zmianę wartości logarytmu poziom wydatków majątkowych inwestycyjnych per capita w 2014 r. zwiększał szanse reelekcji o 65%,
- każdy kolejny podmiot (fundacja, stowarzyszenie, organizacja społeczna poza OSP) na każde 10 tys. ludności obniżał szanse reelekcji inkumbenta o 3%,
- wyższa o zmianę wartości logarytmu liczba ludności gminy w 2014 r., podwyższała szanse uzyskania reelekcji o 34%.

Tabela 4. Proponowane modele regresji logistycznej dla zmiennej zależnej sukces/porażka w uzyskaniu reelekcji przez inkumbenta w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w wyborach w 2014 roku

Model 1 i 2	B	SE	Wald	p	OR	B	SE	Wald	p	OR
<i>kon</i>	-0,436	0,057	57,805	0,000	0,647	-0,445	0,062	51,424	0,000	0,641
<i>staż</i>	-0,678	0,193	12,296	0,000	0,508	-0,688	0,195	12,419	0,000	0,502
<i>w</i>	0,628	0,189	11,060	0,001	1,874	0,683	0,193	12,502	0,000	1,980
<i>typinc</i>	-1,103	0,273	16,275	0,000	0,332	-1,068	0,275	15,024	0,000	0,344
<i>kult (log)</i>	0,440	0,184	5,745	0,017	1,553	0,409	0,187	4,765	0,029	1,505
<i>pom</i>	-0,043	0,018	5,769	0,016	0,958					
<i>k</i>	0,014	0,004	10,813	0,001	1,014	0,011	0,005	5,647	0,017	1,011
<i>wmipc (log)</i>						0,503	0,135	13,850	0,000	1,654
<i>fso</i>	-0,029	0,011	7,824	0,005	0,971	-0,029	0,011	7,216	0,007	0,971
<i>lud (log)</i>						0,298	0,150	3,937	0,047	1,348
Stała	2,932	0,570	26,457	0,000	18,773	-3,516	1,629	4,660	0,031	0,030
N	763					763				
trafność	71,4					71,1				
czułość	88,0					86,8				
specyficzność	40,7					42,2				
pHL/RN	0,749/0,214					0,613/0,232				
maks VIF/ AIC/-2log	1,27/861,07/843,07					1,51/850,95/830,95				

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS, MP i JB. Modele budowane metodą wprowadzania. Oznaczenia: (pHL) – poziom istotności w teście Hosmera-Lemeshowa; (RN) – R-kwadrat Nagelkerkego; (maks VIF) – wskazuje maksymalną wartość VIF osiąganą przez predyktory w modelu; (AIC) – wartość kryterium informacyjnego Akaikego; (-2 log) – wartość kryterium -2 logarytm wiarygodności.

Tabela 5. Proponowane modele regresji logistycznej dla zmiennej zależnej sukces/porażka w uzyskaniu reelekcji przez inkumbenta w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w wyborach w 2014 roku

Model 3	B	SE	Wald	p	OR
<i>kon</i>	-0,448	0,062	52,124	0,000	0,639
<i>staż</i>	-0,645	0,195	10,991	0,001	0,525
<i>w</i>	0,674	0,193	12,194	0,000	1,962
<i>typinc</i>	-1,036	0,274	14,339	0,000	0,355
<i>kult (log)</i>					
<i>pom</i>					
<i>k</i>	0,014	0,005	8,206	0,004	1,015
<i>wmipc (log)</i>	0,510	0,136	14,013	0,000	1,665
<i>fso</i>	-0,024	0,011	5,117	0,024	0,976
<i>lud (log)</i>	0,326	0,151	4,667	0,031	1,385
<i>m</i>	-0,377	0,233	2,621	0,105	0,686
Stała	-3,569	1,628	4,808	0,028	0,028
N	763				
trafność	71,0				
czułość	88,0				
specyficzność	39,5				
pHL/RN	0,555/0,229				
maks VIF/AIC/-2log	1,88/853,18/833,17				

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS, MP i JB. Modele budowane metodą wprowadzania. Oznaczenia: (pHL) – poziom istotności w teście Hosmera-Lemeshowa; (RN) – R-kwadrat Nagelkerkego; (maks VIF) – wskazuje maksymalną wartość VIF osiąganą przez predyktory w modelu; (AIC) – wartość kryterium informacyjnego Akaikego; (-2 log) – wartość kryterium -2 logarytm wiarygodności.

Wnioski

Po wyborach w 2014 r. najwięcej gminnych włodarzy nierządzących w poprzedniej kadencji (2010–2014) pojawiło się w gminach miejskich (48%) oraz miejsko-wiejskich (39%), przy uwzględnieniu porażek wyborczych inkumbentów oraz wyborów przeprowadzonych w trybie *open race*. Jeśli uwzględnimy jedynie wyniki starć wyborczych w obecności inkumbenta, przebiegających w regulaminowym trybie, i wykluczymy wybory w trybie *open race*, kolejność będzie ta sama. W każdym też przypadku najrzadziej rotujących inkumbentów spotykamy w gminach wiejskich, a następnie w miastach na prawach powiatu. Potwierdza to silne strukturalne oddziaływanie liczby ludności gmin na zjawisko wymiany lokalnych włodarzy, co też wykazano w modelach regresji.

Przedkładana analiza wskazuje, jak wybrane zmienne, będące cechami gmin miejskich i miejsko-wiejskich oraz kandydatów w tych gminach ubiegających się o reelekcję (w sytuacji wyborów rozgrywanych w obecności inkumbenta i prowadzonych w regulaminowym trybie), moderują w ich zakresie szanse uzyskania reelekcji. W dalszej kolejności, należy przeprowadzić analizę porównującą oddziaływanie tych i ewentualnie innych zmiennych w ramach pozostałych gmin, potencjalnie też w ramach segmentów gmin różnokryterialnie kształtowanych. Powinno

to przyczynić się do wyjaśnienia uwarunkowań zwiększonego poziomu rotacji kierowników gminnej egzekutywy w tych gminach.

W pozyskiwaniu i wstępnym przetwarzaniu niektórych zmiennych w bazie danych wykorzystywanej w tej analizie uczestniczyli Kamil Żukowski i Maciej Baranowski.

Bibliografia

- Bartkowski, J. (2003). *Tradycja i polityka. Wpływ tradycji kulturowych polskich regionów na współczesne zachowania społeczne i polityczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Castro V., Martins R. (2011). *Mayors' Reelection Choice and the Economy. Evidence from Portugal*. Braga: Núcleo de Investigação em Políticas Económicas e Empresariais. Pobrane z: http://www.nipe.eeg.uminho.pt/Uploads/WP_2011/NIPE_WP_06_2011.pdf (1.07.2016).
- Chmielewski, T., Malinowski, K. (2004). Door-to-door jako instrument aktywizacji wyborców. W: M. Jeziński (red.), *Marketing polityczny. W poszukiwaniu strategii wyborczego sukcesu* (s. 261–297). Toruń: Dom Wydawniczy Duet.
- Drazen, A. (2008). *Political Budget Cycles*. W: S.N. Durlauf, L.E. Blume (red.), *The New Palgrave Dictionary of Economics*. Basingstone–New York: Palgrave Macmillan. Pobrane z: http://www.dictionaryofeconomics.com/article?id=pde2008_P000346 (1.07.2016).
- Fiorina, M. (1981). *Retrospective Voting in American National Elections*. New Haven: Yale University Press.
- Kushner, J., Siegel D., Stanwick H. (1997). Ontario Municipal Elections: Voting Trends and Determinants of Electoral Success in a Canadian Province. *Canadian Journal of Political Science*, 3 (30), 539–553. DOI: 10.1017/S0008423900016000.
- Moore, A.A., McGregor, R.M., Stephenson, L.B. (2017). Paying Attention and the Incumbency Effect. Voting Behavior in the 2014 Toronto Municipal Election. *International Political Science Review*, 1, 85–98. DOI: 10.1177/0192512115616268.
- Oliver, E., Ha S.E. (2007). Vote Choice in Suburban Elections. *The American Political Science Review*, 3 (101), 393–408. DOI: 10.1017/S0003055407070323.
- Oliver, E.J., Ha S.E., Callen Z. (2012). *Local Elections and the Politics of Small-Scale Democracy*. Princeton: Princeton University Press.
- Peltzman, S. (1992). Voters as fiscal conservatives. *Quarterly Journal of Economics*, 2, 327–361.
- Peters, G. (1995). Polityka i biurokracja państwowa. W: J. Szczupaczyński (red.), *Władza i społeczeństwo. Antologia tekstów z zakresu socjologii i polityki* (s. 153–172). Warszawa: Scholar.
- Trounstein, J. (2011). Evidence of Local Incumbency Advantage. *Legislative Studies Quarterly*, 2 (36), 255–280. DOI: 10.1111/j.1939-9162.2011.00013.x.
- Veiga L., Veiga F.J. (2006). *Does Opportunism Pay Off?* Braga: Núcleo de Investigação em Políticas Económicas e Empresariais. Pobrane z: <http://ssm.com/abstract=911200>, (30.12.2017).
- Veiga, L., Veiga F. (2007). Does Opportunism Pay Off? *Economics Letters*, 96, 177–182.

Cytowanie

Bartnicki, S. (2018). Czynniki reelekcji inkumbentów na stanowiskach gminnej egzekutywy w gminach miejskich i miejsko-wiejskich w 2014 roku. *Acta Politica Polonica*, 1 (43), 61-74. DOI: 10.18276/ap.2018.43-06.

ZAŁĄCZNIK 1

Statystyki opisowe. Gminy miejskie i miejsko-wiejskie N = 763, podano wartości bezwzględne									
Zmienne	Q0	Q1	Q2	Q3	Q4	AV	SD	braki	N
<i>reelekcja w 2014 (nie = 0; tak = 1)</i>	0	0	1	1	1	0,65	0,47	0	763
<i>staż</i>	0	0	1	1	1	0,67	0,47	0	763
<i>kon</i>	0	1	2	4	10	2,68	1,66	0	763
<i>w</i>	0	0	0	1	1	0,4	0,49	10	753
<i>typinc</i>	0	1	1	1	1	0,86	0,34	0	763
<i>k</i>	3,8	47	66,2	83,5	100	63,88	22,83	0	763
<i>kult</i>	0,83	2,75	3,58	5,01	24,97	4,25	2,53	0	763
<i>wmipc</i>	17,62	322,23	490,4	719,08	12014,02	606,06	672,5	0	763
<i>fso</i>	4,93	15,97	20,53	26,26	70,22	21,82	8,69	6	757
<i>osp</i>	0,13	1,77	4,28	7,76	30,65	5,51	4,8	30	733
<i>pom</i>	2,57	12,88	16,06	18,95	44,73	16,12	4,67	0	763
<i>lud</i>	1335	8302	13601	22265	78180	17561,35	13384,4	0	763

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS, MP i JB.

Statystyki opisowe. Gminy miejskie N = 209, podano wartości bezwzględne									
Zmienne	Q0	Q1	Q2	Q3	Q4	AV	SD	braki	N
<i>reelekcja w 2014 (nie = 0; tak = 1)</i>	0	0	1	1	1	0,59	0,49	0	209
<i>staż</i>	0	0	1	1	1	0,69	0,46	0	209
<i>kon</i>	0	2	3	4	10	3,12	1,86	0	209
<i>w</i>	0	0	0	1	1	0,29	0,45	6	203
<i>typinc</i>	0	1	1	1	1	0,82	0,38	0	209
<i>k</i>	26,3	79,6	88,7	94,6	100	84,86	13,26	0	209
<i>kult</i>	0,91	2,71	3,35	4,34	18,34	3,94	2,46	0	209
<i>wmipc</i>	17,26	281,84	472,03	716,16	12017	601,33	885,51	0	209
<i>fso</i>	5,97	19,31	23,44	30,42	70,22	25,51	9,84	0	209
<i>osp</i>	0,13	0,44	0,82	1,59	7,49	1,17	1,03	24	185
<i>pom</i>	2,57	12,20	15,44	19,25	28,32	15,62	4,68	0	209
<i>lud</i>	1335	12686	21341	35972,5	74564	25501,71	17830,84	0	209

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS, MP i JB.

Statystyki opisowe. Gminy miejsko-wiejskie N = 554, podano wartości bezwzględne									
Zmienne	Q0	Q1	Q2	Q3	Q4	AV	SD	braki	N
<i>reelekcja w 2014 (nie = 0; tak = 1)</i>	0	0	1	1	1	0,67	0,47	0	554
<i>staż</i>	0	0	1	1	1	0,44	0,49	0	554
<i>kon</i>	0	1	2	3	8	2,51	1,55	0	554
<i>w</i>	0	0	0	1	1	0,44	0,49	4	550
<i>typinc</i>	0	1	1	1	1	0,87	0,33	0	554
<i>k</i>	3,8	40,17	56,8	74,77	100	55,97	20,56	0	554
<i>kult</i>	0,83	2,78	3,7	5,24	24,97	4,36	2,55	0	554
<i>wmipc</i>	43	333,84	494,98	719,54	10136,96	572,92	607,84	0	554
<i>fso</i>	4,93	15	19,22	24,32	59,95	20,4	7,76	6	548
<i>osp</i>	0,62	3,53	5,8	9,45	30,65	6,97	4,68	6	548
<i>pom</i>	3,21	13,16	16,28	18,81	44,73	16,30	4,65	0	554
<i>lud</i>	1668	7764	11859	18531	78180	14565,8	9718,13	0	554

Źródło: opracowanie własne na podstawie PKW, GUS, MP i JB.